

ODBOJ OSTRAVSKÝCH SKAUTŮ A JEJICH ZAVRAŽDĚNÍ V DUBNU 1945

Mečislav Borák

In: *Ivančena. Kamenné svědectví hrdinství a odvahy*. Český Těšín, Muzeum Těšínska 2016, s. 25-41. ISBN 978-80-86696-43-0.

Do osvobození Ostravy, toužebně očekávané chvíle zbývaly už jen necelé čtyři týdny, když hned po Velikonocích ostravské gestapo zahájilo svou poslední hromadnou zatýkáckou akci. Nacistická říše se hroutila v troskách, ale její bezpečnostní aparát doslova až do posledních okamžiků vyhledával nepřátele, aby ještě naposledy zneužil své moci ke krvavé mstě. Během několika dnů byly zatčeny a uvězněny přes tři desítky mladých mužů z Ostravy a okolí. Patřili k nim především funkcionáři zakázaných skautských organizací, jejich přátelé a spolupracovníci, s nimiž se podíleli na protinacistickém odboji. Zatčení byli i rodiče některých chlapců, ale ke 20. dubnu, kdy se u nás úředně slavily narozeniny Vůdce Adolfa Hitlera, byli už poslední z nich pro nedostatek důkazů propuštěni, což se poštěstilo jen několika vězněným odbojářům.

Proslýchalo se, že zatčené skauty na gestapu krutě mučí, aby z nich vynutili přiznání. Marné byly pokusy příbuzných o zjištění, co s jejich blízkými gestapo zamýšlí. Například otec zatčeného Jaromíra Krupy zašel na gestapo a dostal se až k zástupci šéfa Carlu Cordesovi: *Tázal jsem se ho, zda by bylo možné propustit mého syna na svobodu. Odpověděl, že syn propuštěn nebude, jelikož se dopustil politického trestného činu, za nějž bude postaven před vojenský soud...* Naděje se však houževnatě upínaly k životu, zvláště když konec války stál už za dveřmi. I za dveřmi cely věznice krajského soudu, kde s vírou v brzkou svobodu jeden ze zatčených, skaut Vladimír Pach, vyryl do zdi otázku: *Kdo sem přijde po mně – Čech nebo už Němec?*

Když se však konečně otevřely brány ostravského vězení, dvacet mladých odbojářů tam chybělo. Nastaly dny a týdny trýznivého čekání, plné horečnatých nadějí i pochybností. Jedna zpráva stíhala druhou, s dychtivou vírou ve šťastný konec. Po dvou týdnech (15. května) otiskly noviny *Nové slovo* výzvu k veřejnosti: *Těsně před osvobozením Ostravy Rudou armádou byla celá řada Ostraváků odvečena gestapem neznámo kam. Aby byl zjištěn přesný počet a totožnost odvečených a mohlo být pátráno po nich, žádáme jejich příbuzné, aby se přihlásili u p. Leop. Čermáka u fy Slezák, Mor. Ostrava, Nádražní 37, tel. 3889.*

Několik svědků potvrdilo, že gestapáci zatčené před svým odchodem z města skutečně někam odvezli. Rodiče Vladimíra Pacha se od neznámého úředníka gestapa dozvěděli, že jejich syn byl s ostatními odvezen do polského Těšína. Josef Pach se tedy 8. května 1945 vydal po této stopě. Když přešel do polského Těšína, zavedli ho na úřadovnu NKVD, protože oblast byla pod kontrolou sovětských orgánů. Zjistil tam, že se připravují exhumace obětí z hromadných hrobů na židovském hřbitově, a že některé z nich byly zavražděny až na samém konci dubna. Vracel se domů s vědomím: pokud hledané mladíky skutečně odvezli do Těšína, jsou zcela určitě mrtví. Těšínsko bylo za války připojeno přímo k Německé říši a nacisté tam zavedli velmi přísný okupační režim. Přímo v Těšíně, který byl opět spojen do jediného města, byla úřadovna gestapa a veliká věznice. Už dávno se tu proslýchalo, že gestapáci čas od času odvádějí nepohodlné osoby na židovské hřbitovy za městem, odkud se vrací už bez nich. Hned po válce se přihlásilo několik svědků vraždění, takže šlo důvodně předpokládat, že mnozí z těch, kdo se ocitli v rukou gestapa a beze stopy zmizeli, mohli skončit právě tady. Na starém a novém židovském hřbitově při Hažlašské ulici v dnešním polském Těšíně (Cieszyn).

K exhumacím byli přiděleni Božetěch Bílek a Vítězslav Novák, bratři zatčených odbojářů. Příbuzní pohřešovaných se o zahájení exhumací dověděli z rozhlasové výzvy, podané Vítězslavem Novákem, a mnozí z nich se do Těšína rovněž vypravili. Po předběžném prohledání místa činu byly mezi 13. až 15. červnem 1945 konečně provedeny exhumační práce. Bylo nalezeno a odkryto celkem třiadvacet hromadných hrobů, v nichž bylo zjištěno jednaosmdesát mrtvých těl se stopami po střelné ráně do týla. Mezi zavražděnými bylo osm žen. Exhumace vedl zástupce prokurátora oblastního soudu v Těšíně Adam Wojciechowski a za přítomnosti dvou lékařů. Po zahájení prací na novém židovském hřbitově s odkrytím čtyř hromadných hrobů (zřejmě z podzimu 1944) pokračovaly práce následujícího dne už na starém židovském hřbitově, kde se nacházela většina hromadných hrobů. Mezi zavražděnými byli kromě italských zajatců především příslušníci polského odboje a místní obyvatelé z Těšína a okolních obcí, kteří podporovali partyzány nebo válečné zajatce. Dne 15. června se konal poslední den exhumací. Když byl odpoledne odkryt již patnáctý hrob, bylo rázem po nadějích přítomných příbuzných. Hned první tělo vyproštěné z hlíny patřilo jednomu z ostravských skautů. Jindřich Rotter později uvedl: *Můj syn Milan měl ruce na zádech svázané tenkým drátem, který se mu zařezával do těla až na kost, a i na jeho těle bylo vidět zřetelné stopy mučení.* Jako další byl svým otcem podle šatů, vlasů a brýlí identifikován Otto Klein. Ve třetím mrtvém poznal Leopold Čermák podle oděvu svého jediného syna Vladimíra:

Přesvědčil jsem se, že byl zastřelen ranou do týla, přičemž měl ruce vzadu svázané elektrickým drátem. Stejným způsobem byli zavražděni i ostatní...

V šestnáctém hrobě ležela čtyři těla, přímo na místě byli příbuznými rozpoznáni dva z pohřšovaných – Vladimír Bílek a Jaromír Krupa. Také v sedmnáctém hrobě byli přímo na místě poznáni dva ze zavražděných – Alfréd Kraut a Vladimír Pach. Jako poslední z ostravské skupiny byl při odkrytí devatenáctého hrobu Vítězslavem Novákem identifikován jeho bratr Zdeněk. Bylo poznáno ještě několik zavražděných. Rakve s jejich ostatky byly převáženy na ústřední hřbitov v Těšíně, kde identifikace pokračovala a došlo k poznání těl Vladislava Garbulinského, Josefa Gebauera, Josefa Kmošťáka, Miroslava Kozlovského, Vladimíra Pitky, Jana Schindlera, Aloise Šugárka, Bohumila Zyznara a dodatečně také Vincence Harabiše. Rodiče Quida Němce se z Těšína vrátili s nepořízenou, vzhledem ke značnému stupni rozkladu nemohla být některá těla poznána. Je však nepochybné, mezi nimi byl i jejich pohřšovaný syn.

V neděli 17. června, byla těla obětí slavnostně pochována na městském hřbitově v polském Těšíně. Ačkoliv konání tryzny zapadlo do vzrušené atmosféry mimořádně vyhocených vztahů Polska a Československa, které byly oba státy odhodlány řešit vojensky, památka společně zavražděných odbojářů poněkud zklidnila emoce. Jejich pohřeb se stal mohutným táborem lidu s tisíci účastníky, přes hranici přijela hornická kapela z Karviné a připochoval oddíl československých junáků s rozvinutými vlajkami. Polské úřady usnadnily stovkám Čechů hladký přechod hranic a v proslovec se hovořilo o polsko-české vzájemnosti. K počtě obětí vypálila vojenská jednotka čestnou salvu. I když exhumační protokol zachytil jen 81 mrtvých, hovořily místní zprávy až o 140 obětech.

V pondělí 18. června pak vojenský studebaker ostravské posádky převezl do Československa 15 rakví s ostatky 13 identifikovaných českých odbojářů, jež byly složeny v městském krematoriu. Jeden ze dvou dovezených nezjištěných mrtvých byl dodatečně identifikován. Podle zápisu v kremační knize z Moravské Ostravy byli 19. června 1945 zpopelněni V. Čermák, O. Klein a M. Rotter, 20. června J. Gebauer, M. Kozlovský, J. Krupa, V. Garbulinský, Z. Novák, A. Kraut a J. Schindler, 21. června V. Pach, V. Pitka, B. Zyznar a neznámý mrtvý. V patnácté rakvi bylo zřejmě tělo Vladimíra Bílka, ale místo do krematoria ji na přání rodiny převezli k pohřbení do rodných Metylovic. V Těšíně pak zřejmě omylem pohřbili ostatky Josefa Kmošťáka, Aloise Šugárka a nerozpoznaného Quida Němce.

V neděli, 24. června, se pak uskutečnila v Ostravě další tryzna. Přijela na ni též delegace polských harcerů. S projevem vystoupil zástupce polského Těšína Bogdan Karpiński, který vyzdvihl nutnost spolupráce obou národů. V podobném duchu hovořil za českou stranu redaktor Vilém Nový. Jménem junáků promluvil skautský činovník Bohuslav Fiala, který mrtvé označil za příklad mravní síly a osobní statečnosti.

Odboj skautů z někdejší Bezručovy župy (s okresy Český Těšín, Frýdek, Moravská Ostrava, Opava, Orlová-Lazy, Slezská Ostrava a Třinec) sahal až do pomnichovského období polského záboru Těšínska na podzim roku 1938. Týkal se drobných sabotáží a shromažďování zbraní v rámci tzv. Slezské legie, jejíž činnosti se kromě junáků z Rychvaldu (vedených Benediktem Závadou) a Záblatí (vedených Jaromírem Rumpeltem) účastnili i někteří členové z Ostravy, jmenovitě se uvádí Vladimír Čermák a Vladimír Pach. Činnost skupiny se po německé okupaci obrací jiným směrem – ostravští junáci pomáhali organizovat přechody hranic z Protektorátu Čechy a Morava do Polska pro osoby ohrožené nacisty nebo odcházející do zahraničního odboje, přičemž využívali své znalosti terénu v Beskydech i širším regionu. V té době se stal jádrem junáckého odboje 1. oddíl Moravská Ostrava, jehož vedoucím byl Vladimír Čermák. Přes určitá okupační omezení pokračoval výcvik členů až do podzimu 1940, kdy byl Junák úředně rozpuštěn. V přípravách na bojovou činnost se vytvářela střediska v Kozlovicích a Vratimově. Někteří junáci navázali spojení s odbojem v místech svého totálního nasazení, např. bratři Blažkové v Lipsku a Otto Klein ve Štýrském Hradci, odkud v létě 1944 tajně uprchl do Ostravy. Postupně se vytvářely zpravodajské kontakty na významné závody a doly v Ostravě. Prostřednictvím Klubu českých turistů a později též Kuratoria organizoval Miloš Rozsypal a další vedoucí z několika set mladých chlapců širokou základnu hnutí, jež se mělo podílet na odboji.

Zmíněné junácké materiály dále konstatují, že *13. listopadu 1943 se utvořila ze všech dosavadních členů (většinou junáků) ilegální organizace „Odboj slezských junáků“*. Bohužel nespécifikují, za jakých okolností k tomu mělo dojít. Pod uvedeným názvem organizaci neznali ani její členové, ani příslušníci gestapa, ani noviny v prvním poválečném roce, nebyla nakonec ani registrována orgány Ministerstva národní obrany v Praze jako odbojová organizace. Samozřejmě to nijak nepopírá existenci takové skupiny ani odbojovou činnost jejích členů. Její organizační vazby však byly díky trojkovému systému mnohem volnější, než tomu bylo v jiných odbojových organizacích, s nimiž se její činnost někdy značně prolínala.

Je velmi pravděpodobné, že se junáci spolu s dalšími mladými odbojáři v Ostravě napojili na organizaci *Odboj československé mládeže*. Přes Čermákovu nedůvěru se členy ilegálního krajského vedení této organizace v Ostravě údajně stali kromě B. Mužného též později zavraždění junáci M. Rotter, O. Klein a V. Pach, z dalších zavražděných je jmenován ještě J. Kmošťák.

V čele skupiny, jež se tak tragicky zapsala do dějin ostravského odboje, stál **Vladimír Čermák** – Zuzina (* 1919). Po absolvování gymnázia a jednoročního kursu při obchodní akademii pracoval až do roku 1943 jako účetní u firmy Robert Slezák v Ostravě. Pak působil ve Vítkovicích jako tajemník Národního souručenství, v jehož sekretariátě a v Dělnickém domě se konaly schůzky vedení. K tomu patřili především jeho přátelé, předváleční členové Junáka. **Vladimír Pach** přezdíváný Pašek či Krásný Lavík absolvoval obchodní akademii, ale za okupace pracoval jako horník na dole Ignát v Ostravě a bydlel u rodiny v Přívoze. **Otto Klein** – Fatty bydlel začátkem války v Lipníku nad Bečvou, kam později vedly kontakty skupiny na vojenský odboj. Potom byl zaměstnán jako konstruktér u firmy Baťa ve Zlíně, odkud byl nasazen na práce do Říše. Po svém útěku se ukrýval u kamarádů v Ostravě a okolí. Podle nacistických rasových zákonů byl poloviční Žid, jeho otec Viktor byl od roku 1940 vězněn v Terezíně a bratr Leo byl v internačním táboře v Benešově. Příborský rodák **Quido Němec** – Háček (* 1922) absolvoval reálku a pak také hudební školu, aby se vyhnul nasazení na práci v Německu; bydlel s rodiči v Přívoze. **Milan Rotter** (* 1926) absolvoval vítkovickou průmyslovku a nastoupil do zaměstnání u ČSD v Přívoze, bydlel s rodiči v Zábřehu. K této pětičlité skupině bývá přiřazován ještě skaut **Zdeněk Novák** (* 1926), rovněž absolvent vítkovické průmyslovky, který tak jako Rotter maturoval v lednu 1945 a poté byl tak jako on nasazen na práci do dílen ČSD v Přívoze; bydlel ve Vítkovicích. Členství ostatních zavražděných odbojářů v předválečné skautské organizaci není spolehlivě doloženo. Mnozí z nich se ale na činnosti skupiny bezprostředně podíleli. **Jaromír Krupa** (* 1923) ukončil v roce 1942 obchodní školu a začal pracovat jako úředník u České banky Union, později jako úředník u pracovního úřadu v Ostravě, byl aktivním členem Sokola. Měl pro skupinu opatřovat doklady a chránit ji před totálním nasazením. **Vladimír Bílek** (* 1920) z Metylovic maturoval na gymnáziu v Místku a za války pracoval jako úředník ve Válcovnách kovů v Přívoze, kde přechodně i bydlel. Rovněž i on byl aktivním sokolem. **Alfréd Kraut** (* 1913) vystudoval obchodní školu a pracoval na obchodním oddělení Vítkovických železáren, později byl z trestu poslán jako dělník na výstavbu Jižního závodu do Kunčic. Bydlel s manželkou a dvěma dětmi ve Vítkovicích na stejné ulici jako Čermák. Měl patrně kontakty na

komunistický odboj, podobně jako **Josef Kmošťák** (* 1921). Pro odbojovou činnost byl vězněn už od roku 1940 a po svém propuštění v roce 1943 pracoval jako dělník na elektrárně ve Vítkovicích. **Bohumil Zyznar** (* 1916) se vyučil klempířem, pak absolvoval nižší průmyslovku a stal se mistrem v Tatře Kopřivnice. Za války byl totálně nasazen jako dělník ve Vítkovických železárnách. **Jan Schindler** (* 1923) začátkem roku 1945 ukončil vítkovickou průmyslovku a byl nasazen jako dělník na vykládku brambor na nádraží v Přívoze, bydlel na internátě ve Vítkovicích. **Alois Šugárek** (* 1914) se vyučil elektromechanikem a pracoval ve Vítkovických železárnách. Přátelil se s J. Kmošťákem a bydlel se ženou a synem ve Fryčovicích, až po jeho smrti se narodila dcera Ludmila. **Miroslav Kozlovský** (* 1925) byl policejním čekatelem a údajně zajišťoval kontakty skupiny se Zlínem a s policejní školou. **Vladislav Garbulinský** (* 1919) pracoval jako zámečnický ve Vítkovických železárnách a pomohl navázat kontakt skupiny do Kroměříže. Již méně toho víme o zbývajících třech obětech a o jejich spojitosti s Čermákovou skupinou. Michálkovický rodák **Josef Gebauer** (* 1909) byl stolař a bydlel ve Slezské Ostravě. **Vladimír Pitka** (* 1919) byl povoláním pletář, pocházel z Uherskobrodsko a bydlel v Přívoze. Poslední z obětí, **Vincenc Harabiš** (* 1908) z Proskovic, možná ke skupině ani nepatřil. Byl zatčen už o tři týdny dříve než ostatní členové skupiny, podle svědectví manželky Boženy za přechovávání partyzána. Pracoval po celou válku jako stolař ve slévárně Vítkovických železáren. Pocházel z Mniší, takže kontakty na partyzány mohl mít.

Významné postavení v Čermákově skupině však měli mnozí další předváleční junáci, kteří později šťastnou náhodou unikli zatčení, nebo jimž se podařilo věznění přežít. Patřili k nim třeba Mojmír Fait, Bohuslav Fiala, Lumír Jedlička, Ivan Komárek, Boleslav Moravec, Bohumil Mužný, Bedřich Polák, Miloš Rozsypal, Benedikt Závada, a další, včetně skautek (Dana Dobrovolská, Jarmila Štěpánková, Dobromila Vaňková aj.).

Od léta 1944 skupina rozšířila a zintenzivnila svou činnost. Její konspirační struktura byla postavena na trojkovém systému bez zasvěcení nižších článků do poznání souvislostí, v řetězu spojení znal každý ze členů skupiny pouze svůj sousední článek. Získávala zpravodajské informace o válečné výrobě v ostravských podnicích, o pohybu, rozmístění a síle německých jednotek, zakreslovala do map německá obranná postavení na Ostravsku či o škodách způsobených bombardování a předávala tyto informace východním i západním Spojencům. Udržovala spojení se západním výsadkem Clay-Eva a prostřednictvím svých kontaktů se členy Bílkovy partyzánské skupiny Jiskra byla napojena též na sovětský zpravodajský výsadek kapitána Leonida Běljavského (vlastním jménem Adama Jevsejeviče Niščimenka) v

Beskydech. Pravděpodobné jsou i její vazby na ostravskou odbojovou skupinu Plukovník Jindra a další odbojové struktury, včetně komunistických. Řada svědků uváděla shromažďování potravin, šatstva, léků a obvazového materiálu, průkazů a dalších potřeb pro partyzány, jimž byly dodávány do Beskyd. Prokázáno je rovněž ukrývání hledaných osob, včetně uprchlíka z transportu z Osvětimi Neugeborna. Existovaly i konkrétní plány, jak ve spolupráci se žáky ostravské policejní školy ve vhodnou dobu obsadit strategické body ve městě, např. elektrárnu, rozhlas a hlavní poštu, k čemuž pro rozsáhlé zatýkání těsně před koncem okupace již nedošlo. Podobný plán se týkal přesunu většího množství odbojářů do hor, kde měli po vyzbrojení posílit řady partyzánů v závěrečných bojích války; přesun měl být kamuflován protiletectkou obranou. S její posádkou bylo prý dohodnuto, že v případě nařízené evakuace převezme veškerý materiál do Beskyd. Naléhavá potřeba získat větší množství zbraní však vedla k lehkovážným a neprověřeným kontaktům, jež zřejmě způsobily dekonspiraci celé organizace. Poslední schůzka vedení se konala 31. března na Chladné vodě v Malenovicích, kde byl za účasti Vladimíra Čermáka, Vladimíra Pacha, Miloše Rozsypala a Miroslava Kubláka z Frýdku stanoven termín pro odchod členů do hor k partyzánům na 5. dubna 1945. Když se po velikonočním pondělí 2. dubna skauti vrátili domů, aby se připravili k odchodu, udeřilo jako blesk z čistého nebe nečekané a vlastně náhodné zatčení jednoho ze členů skupiny. To rozpoutalo děsivou lavinu, jež se zastavila až u hromadných hrobů v Těšíně.

K těm nejhrořlivějším konfidentům ostravské služebny gestapa patřil Josef Kohutek, právě on vydatně přispěl k rozbití Čermákovy skupiny. Rodák z Ostravy se dobře vyznal v jejím národnostně i sociálně složitém prostředí. Jeho rodiče byli Poláci, ale své děti už hlásili k české národnosti. Živil se jako horník a po odchodu do invalidního důchodu si přivydělával jako obchodní zástupce, zemědělský dělník a v dalších profesích. V prvních letech okupace se stal členem ilegální KSČ, dokonce šířil letáky. Když však byla organizace v roce 1942 vyražena, hned po svém zatčení přijal nabídku ke spolupráci s gestapem. Získal krycí jméno "Max", značku M.O.-97, nástupní plat 300 korun měsíčně, zvýšený nakonec až na 1000 korun, s příplatky za dopadení významných odbojářů. Od gestapa dostal byt v Ostravě a jeho prostřednictvím také od 1. října 1944 získal do nájmu hostinec U železného muže v Ostravě-Vítkovicích (Mírová ulice č. p. 19), kam se hned nastěhoval. Tady se odehrálo úvodní dějství tragédie ostravských skautů, o němž Kohutek později vypověděl: *Toto byl poslední případ, který jsem gestapu jako konfident přinesl.* V té době měl už za sebou desítky podobných "případů", jež způsobily nezměrné utrpení i smrt mnoha zrazeným českým vlastencům. S

některými provokacemi mu zdatně pomáhal František Šenkýř, původně kočí a dělník z hrušovské jámy Ida. Vzal si ho k sobě jako správce hostince a výčepního. Společně se jim již podařilo rozbít odbojovou organizaci ostravské mládeže Masarykova garda (se zatčením asi 120 mladých lidí) a přes ni se pak gestapo dostalo až k bývalé Lvici, partyzánskému oddílu Jan Žižka moravskoslezský. Vedle Kohutka a Šenkýře v příběhu Čermákovy skupiny svou hlavní a vlastně jedinou konfidentskou roli sehrála Alžběta Brožíková, pocházející z české rodiny stolaře z Jablunkova. Pracovala jako dělnice, dva roky byla na práci v Německu, pak byla průvodčí místní dráhy v Ostravě. Na podzim roku 1944 byla zatčena a krátce vězněna, údajně pro podporu partyzánů, k nimž patřil jeden z jejích bratrů. Po propuštění z vězení byla pracovním úřadem určena do Vítkovických železáren a opět začala chodit do Kohutkova hostince. Našla si tam i milence, ženatého stolaře Evžena Martiníka. Když přijala Kohutkovu nabídku práce pro gestapo, zaměstnal ji v hostinci jako pokojskou. Dostala krycí jméno Eva Prenclíková, ale ústředně gestapa do Brna už ani nebyla nahlášena. Tak jako Šenkýř měla za úkol zjišťovat především kontakty vedoucí k partyzánům.

V únoru 1945 došlo právě v Kohutkově vítkovickém hostinci k nešťastnému navázání kontaktů členů Čermákovy skupiny s touto trojicí konfidentů gestapa, která jim nabízela spojení na odboj a partyzány. Po několika setkáních s mladými odbojáři z Čermákovy skupiny, mezi nimiž figuroval i jistý „Milan“ a „Zdena“, bylo nutno zjistit personální obsazení jejich vedení. Osudnou se stala zřejmě především konspirační schůzka v Paskově, která se uskutečnila plně pod taktovkou gestapa. V neděli 25. února ráno přijeli vlakem do Paskova Šenkýř, Brožíková a Kohutek, který vystupoval jako šéf skupiny. Cestou od paskovského nádraží potkali "Milana" v doprovodu neznámého mladého muže v brýlích. Dohodli se, že zajdou zpátky k nádraží k nedalekému hotelu Balkán. Brzy se k nim přidal "Zdena". Byli sledováni komisařem Wagnerem i další gestapákem – Willim Kampfem. Kohutek s neznámým mužem si sedli zvlášť a představili se jako zástupci vedoucích svých skupin. Kohutek se dověděl, že se jedná o skautskou organizaci, která nutně potřebuje zbraně. Jako zástupce fiktivní komunistické skupiny slíbil, že zbraně obstará, ale žádal o spojení na vedoucího skupiny. Neznámý slíbil, že ho přivede příští večer na zastávku místní dopravy před mostem na Těšínské ulici v Moravské Ostravě. Ostatní účastníci schůzky si zatím krátili čas hrou v karty. Brožíková při hře zjistila příjmení „Zdeny“ i „Milana“ – Novák a Rotter.

Ačkoliv neznámý muž s brýlemi na smluvenou schůzku následujícího dne přišel, další dohodnutá na 27. února se již k nelibosti gestapa neuskutečnila, neboť se na ni nikdo nedostavil a kontakt s odbojovou organizací byl tak přerušen. "Zdena" sice Kohutkovi sdělil

svou adresu, na níž mu ve schránce může nechat dopis, ale na vzkazy nikdo neodpovídal. Gestapo znalo i adresu "Milana", ale po tajemném "nositeli brýlí", jímž byl Otto Klein, zatím neúspěšně pátralo. Protože nemělo kontakt na vedení organizace, nechtělo zatím zasahovat.

Odbojáři z Čermákovy skupiny si patrně konečně uvědomili přílišné riziko svého počínání. Možná také zjistili, že jejich schůzky jsou sledovány. K nedůvěře mohla vlastně stačit už samotná pověst Kohutkova hostince, kde Brožíková často provokovala hosty řečmi o partyzánech. Mezitím uběhl celý březen a nic se nestalo. Vypadalo to, že vzhledem k blížící se frontě mají nacisté už zcela jiné starosti.

Kohutek se po válce vymlouval, že asi za měsíc po poslední schůzce v parku u pošty mu komisař Wagner prozradil, že v noci zatknou ty dva muže, co měli na schůzku přijít a jejichž adresy znají. Odpoledne se u něj v hostinci staval konfident Wilkowski, aby prý s ním hned šel na gestapo. Byl první den po Velikonocích, úterý 3. dubna 1945. Na ulici ve Vítkovicích zcela náhodou uviděl Kohutek Milana Rottra v doprovodu nějaké dívky (Hana Skalická). Společně s Wilkovským se iniciativně rozhodli, že Rottra zadrží sami. Nebránil se. Zatímco ho Kohutek hlídal, přivolal Wilkovský z policejní strážnice gestapo. V dalším líčení si Kohutek poněkud protiřečí, protože teď zřejmě mluví čistou pravdu: *Za to, že jsme neznámého zadrželi, jsme však dostali vynadáno. Členové gestapa nám vytýkali, proč jsme zatýkání prováděli, že jistě nyní se celá skupina rozutíká.*

Gestapu teď nezbyvalo, než se pustit co nejrychleji do práce. Měli k dispozici jen několik hodin, než se zpráva o zatýkání rozkřikne a odbojáři se rozutíkají do úkrytů. Brzy si jeli pro Otto Kleina a ještě nad ránem zatkli Vladimíra Čermáka. Jeho otec později uvedl: *K zatčení došlo 4. dubna 1945 ve Vítkovicích v našem bytě. Byl jsem probuzen velkým hlukem, protože příslušníci gestapa vypáčili venkovní dveře a vnikli do domu. Když jsem otevřel dveře do předsíně, byla už plná gestapáků, jejichž jména jsem neznal. Zatkli mého syna Vladimíra, surově ho zbili a spoutali. Bili také mne a mou manželku Josefu Čermákovou. Za krátkou dobu poté, co syna odvezli, zatkli také manželku a mne. Podle Wagnera byli rodiče zatčeni z obavy z případného zatěmnění celé kauzy. Ke členům gestapa patřili kromě Wagnera též Kampf a Winkler, a nemohli chybět ani strůjci případu, konfidenti Wilkovský a Kohutek.*

Ještě téže noci byli zatčeni Němec a Pach a zřejmě ještě někteří další členové skupiny. V první vlně byli zatčeni 7. dubna Josef Kmošťák a 11. dubna Alois Šugárek, o ostatních to nevíme

přesně. Z podobných důvodů jako Čermákovi rodiče byly uvězněny rovněž paní Kleinová a Pachová, stejně jako bratr Josefa Kmošťáka Břetislav. Je zajímavé, že Zdeněk Novák, jehož adresu na gestapu již dávno znali, byl zatčen až ve druhé vlně zatýkání 20. dubna. Téhož dne byli zatčeni ještě Jaromír Krupa a Bohumil Zyznar. Jako úplně poslední, 25. dubna, byl zatčen Vladimír Bílek.

Poté, co se Čermákova přítelkyně Jarmila Štěpánková dověděla o zatýkání, obíhala všechny známé, aby je varovala. Hana Skalická, očitá svědkyně zatčení Milana Rottra, přiběhla vzápětí k jeho rodičům a prohlédla jeho knihy a písemnosti, aby předešla prohlídku gestapa. Mnozí z dosud nezatčených skautů nebezpečí uvěřili a ukryli se (např. Miloš Rozsypal). Profesor Bohuslav Fiala, který před válkou vedl starší junáky a i během ní pořádal na dívčím gymnáziu ve Slezské Ostravě, kde tehdy učil, pravidelné junácké schůzky, zaznamenal ve své vzpomínce: *Den před svým zatčením ke mně přišel večer do bytu v Ostravě Vladimír Čermák a sdělil mi, že je patrně sledován nějakou ženou a že má obavy ze zatčení. Radil jsem mu, aby u mne přenocoval a příštího dne aby se pokusil dostat do hor k partyzánům. Tehdy mi řekl, že musí doma spálit některé důležité věci a zároveň že musí upozornit další své kamarády na hrozbu případného zatčení. Odešel domů a od té doby jsem ho už neviděl, protože příštího dne ke mně přiběhla Jarka Štěpánková, která mně sdělila, že Vl. Čermáka a další jeho kamarády zatklo gestapo. Vzhledem k tomu, že jsem byl rovněž aktivním vůdcem Junáka, ukryval jsem se pak z obavy před zatčením v Ostravici pod Lysou horou až do osvobození. Z dalších členů Čermákovy skupiny unikli zatčení též Mojmír Fait, Vladimír Feruga, Lumír Jedlička, Milan Kuman, Benedikt Závada a několik dalších. Zatčení však neunikl Neugeborn, uprchlý Žid z transportu, který se s přičiněním Otty Kleina a Quida Němce (uváděn i Vladimír Pach) ukryval na různých místech v Ostravě.*

Břetislav Kmošťák, který byl z vězení propuštěn pro nezletilost, později potvrdil, že zatčení byli při výsleších na gestapu krutě mučeni: *Při roznášení jídel jsem zjistil, že Vl. Čermák a jeho společníci byli při výsleších strašlivě mučeni, což na nich bylo vidět, když byli převezeni od výslechu zpět do cel. Stávalo se, že odmítali jíst a já se domnívám, že to vyplývalo z toho, že ani jíst nemohli následkem utrpeného násilí. Také nálezy v hromadných hrobech potvrzovaly, že oběti byly před smrtí mučeny. Záleželo zřejmě na významu vyslýchaného pro*

další chod šetření i na osobě konkrétního úředníka gestapa. Právě komisař Wagner, pověřený vedením výslechů potvrdil, že zvláště Čermák se u zostřených výslechů *choval velmi statečně*.

Dlouho se hledala odpověď na otázku, kdo a na základě čeho dal k zastřelení vězněných příkaz. Komisař Wagner uvedl, že se tak stalo na rozkaz řídicí úřadovny gestapa z Brna a podle pokynů vedoucího ostravské služebny Wilhelma Lehmana a jeho zástupce Karla Cordese. On sám se na likvidaci nijak nepodílel, i když na zatčení většiny odbojářů měl svými výslechy zcela zásadní podíl. Zadržený Cordes potvrdil, že s příkazem na zastřelení členů Čermákovy skupiny přišel Lehmann, který sám vybral prvních deset osob. Pak Cordesovi nařídil, aby exekuce připravil v Těšíně, zřejmě kvůli klidnějšímu zázemí. Cordes příkaz postoupil svým podřízeným úředníkům Jasmuthovi a Hänselovi a zavolal na gestapo do Těšína, že "poprava" bude provedena příští den ve čtyři hodiny ráno. Podle Kampfových pozdějších výpovědí pak sestavil vrchní kriminální tajemník Jasmuth exekuční četou složenou z příslušníků gestapa (tajemník Marien, tajemník Weidemann, asistent Winkler a asistent Kampf) a z dozorců ostravské věznice gestapa (Hofer, Pickhaus) včetně jejího správce Hänsela.

Willi Kampf vylíčil, jak první exekuce proběhla: *V uvedený čas, asi v pátek ve 3 hod. rána, jsme naložili na nákladní vůz 7 vězňů a odjeli s nimi do Těšína. V této skupině byli: Čermák, Klein Otto (položid) a Kraut z Vítkovic. Ostatní jsem osobně neznal. Všechny tyto lidi již předem připravil k exekuci správce věznice Hänsel. Měli všichni své šaty a ruce měli svázané vzadu elektrickým drátem. Cestou jsme se stavili na služebně v Těšíně, kde k nám přisedli dva tamní úředníci se dvěma polskými vězni, také určenými k popravě. Na židovském hřbitově v Těšíně již byly připraveny 4 hroby s otvorem 1 m 50 cm × 2 m, o hloubce asi 1 m 40 cm. Po příchodu na hřbitov jsme vězně vysadili a nechali jsme je kleknout na okraje hrobů po třech a u jednoho hrobu byl pouze jeden. Vězňové leželi čelem k hrobům. Nato jsme my přistoupili zezadu k nim, vždy po dvou k jednomu hrobu a ranou z pistole do týla jsme je usmrcovali. Jelikož někteří z nich projevovali ještě známky života, dostali na dně hrobu ještě další ránu. Já jsem zastřelil jednoho vězně, jehož jméno však nevím.*

Kampf měl v té době plno práce. Komisař Cordes mu nařídil zlikvidovat dva židovské vězně. Jedním z nich byl Neugeborn, skrývaný v Ostravě Čermákovou skupinou, druhý se jmenoval Aron Friebe. Kampf vybral k likvidaci lesík na svahu Javořiny při silnici u služebny gestapa v Bílé. Stalo se to údajně v úterý v týdnu po prvních vraždách v Těšíně.

Také o druhé sérii vražd v Těšíně podal nejobširnější svědectví Willi Kampf: *Tentýž týden v pátek jsme pak všichni jako předešle jeli do Těšína, kromě Weidemanna jel s námi také Wilkowski. Z věznice jsme s sebou vzali opět dalších 8 vězňů, které jsem neznal jménem. V Těšíně k nám přisedli dva úředníci tamní služebny se třemi vězni určenými na popravu. Na židovském hřbitově byly opět předem již připraveny další hroby v téže velikosti jako posledně. Celá poprava se děla tímtež způsobem a já jsem zastřelil dvě osoby.*

Datum "poprav" nebylo zjištěno ani podrobným šetřením bezpečnosti v roce 1968. Někdy se však pro první exekuci udává 24. duben a pro druhou 27. duben. Pokud bychom brali v úvahu Kampfovy údaje o pátku jako dni poprav, vycházel by nám 20. a 27. duben pro vraždění v Těšíně a 24. duben jako den vražd dvou Židů spáchaných v Bílé. Na 20. dubna připadl státní svátek Hitlerových narozenin a právě toho dne začala druhá vlna hromadného zatýkání zbývajících odbojářů, kteří se o pár dní později ocitli ve druhé skupině zastřelených (patřili sem Bílek, Krupa, Kozlovský, Pitka, Novák, Zyznar, Schindler, Garbulinský). Souviselo to snad nějak s uvolněním cel první skupinou?

Druhé vraždění ostravských skautů bylo poslední větší akcí ostravského gestapa. Tři dny poté, 30. dubna 1945, vydal vedoucí úřadovny Lehmann příkaz opustit město. V Bavorsku zřejmě zmizel nejen Lehmann, ale i všichni gestapáci a dozorcí, kteří se účastnili exekucí v Těšíně, s výjimkou Kampfa a konfidenta Wilkovského. Nakonec byli zadrženi i dva z jejich nadřízených – Cordes a Wagner. Všichni byli souzeni u Mimořádného lidového soudu v Ostravě a následně popraveni. Jedině Walter Josel vyvázl jen s trestem dvaceti let žaláře, který mu byl v roce 1955 přerušen pro odsun do Německa. Ostravský mimořádný soud vynesl 23. ledna 1947 shodný rozsudek – trest smrti pro trojici konfidentů – Brožíkovou, Kohutka a Šenkýře, který byl téhož dne vykonán. Wilkowski byl popraven po značných komplikacích až 19. ledna 1954. Pátrání po nepotrestaných pachatelích vražd na těšínském hřbitově bylo znovu otevřeno v roce 1968, kdy bylo pro Československou vládní komisi pro stíhání nacistických válečných zločinců provedeno zevrubné šetření s návrhem na zahájení trestního stíhání vedoucího úřadovny gestapa v Ostravě Wilhelma Lehmana, jenž si údajně v Brně u nadřízeného úřadu nevyžádal souhlas k provedení exekuce, ani nezajistil zatčeným skautům řádné soudní řízení. Spis zasláný do Německa však zůstal bez odezvy, neboť Lehmann tam byl už v roce 1960 prohlášen za mrtvého.

Vedle zmíněných svou roli v odkrytí a zatčení části členů Čermákovy skupiny zjevně sehrála německá zpravodajská služba – činnost ostravské pobočky Zpravodajské úřadovny (Kommando-Meldegebiet) v Praze a jednotek "frontové" Řídící zpravodajské úřadovny III Východ. Zabývaly se nejen zpravodajskou, ale též teroristickou, sabotážní a protišpionážní činnostmi a měly příkaz úzce spolupracovat s nacistickou bezpečnostní službou, tedy i s gestapem. Zkušení nacističtí zpravodajci museli záhy natrefit na aktivity Čermákovy skupiny a jejich ne vždy obezřetných spolupracovníků. Nejpravděpodobnější je řízená provokace, jejíž oběti se odbojáři stali. Podle Cordesovy výpovědi tito lidé Čermákovu skupinu sledovali, účastnili se výslechů a zřejmě dali i popud k přísnému potrestání zatčených.

Komisař Wagner se zmínil o ještě jedné stopě. Ta by mohla vést od spolupracovníků Čermákovy skupiny k úřadově bezpečnostní službě (Sicherheitsdienst, SD) v Ostravě s vlastní sítí informátorů. V tomto případě se zkřížily kompetence gestapa a bezpečnostní služby.

Junáci na své mrtvé nezapomněli. Již od října roku 1946 vznikala unikátní mohyla na Ivančence... Muselo však uplynout celé půlstoletí, než se mrtví junáci dočkali oficiální pamětní desky v Ostravě. Byla odhalena v předvečer 28. října 1995 péčí ostravské rady Junáka a Městského výboru Českého svazu bojovníků za svobodu v Ostravě na schodišti ke krematoriu. Stala se však předmětem kritiky, neboť jsou na ní pouze jména 5 členů Junáka (Čermák, Klein, Němec, Pach, Rotter), chybí jméno Zdeňka Nováka. Další výtky namítala, že deska měla uctít památku všech 18 zavražděných odbojářů.

V té době se však již takový úmysl díky iniciativě brněnských junáků chystal k realizaci. Podařilo se jim shromáždit finanční prostředky, získat souhlas četných úřadů i záštitu ministra zahraničí Jarosława Zielence nad chystanou akcí. Autorem návrhu pamětní desky se stal akad. sochař František Stöhr, desku zhotovil kameník Ervin Suchánek. Po řadě sporů byla nakonec umístěna na zdi správní budovy starého židovského hřbitova v polském Těšíně vedle již existující desky věnované polským obětem. K slavnostnímu odhalení desky v neděli 27. října 1996 se dostavil početný průvod junáků i harcerů, kteří odpoledne dali základ tradici společných sportovních her. Text desky v češtině a polštině uvádí jména všech osmnácti členů *ostravské skautské skupiny Odboj slezských junáků, kteří byli v Těšíně zavražděni 24. 4. 1945.* Obsahuje však bohužel některé nepřesnosti. Označením zavražděných za členy skautské

skupiny se sugeruje, jako by všichni byli skauty. Uvedený název skupiny vznikl zřejmě až dodatečně a není úředně evidován. Konečně datum 24. dubna, byť je to svátek patrona skautů svatého Jiří, není skutečným datem smrti pro polovinu zavražděných, pokud je vůbec můžeme uznat za směřodonné alespoň pro první exekuci. V každém případě je deska připomínkou 18 mladých mužů a jejich životů zde obětovaných na oltář vlasti. Každoročně se u místa někdejších hromadných hrobů koná v předvečer pietních setkání na Ivančence rovněž pietní setkání českých a polských skautů, v roce 2016 se uskutečnilo 22. dubna.

(Podle stejnojmenné studie publikované ve sborníku Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, svazek 19, Ostrava 1999, s. 71–108, v níž jsou i odkazy na použité prameny)